

que fa a les escoles hagi servit no sols per fer una didàctica de la convivència, sinó perquè molts mestres prenguin consciència de la fragilitat i àdhuc la perillositat d'un ús indiscriminat i acrític de nocions com «interculturalitat», «multiculturalitat», etc.

Ara bé, l'èxit de l'exposició ha estat, paradoxalment, també el seu fracàs. Ella mateixa ha estat víctima d'aquella maquinària de trivialització que preténia denunciar com el principal enemic a batre, més urgentment fins i tot que el mateix racisme. La mostra ha acollit amb tots els honors la visita de polítics de partits responsables de lleis, iniciatives i actituds obertament excoients, que afectaven immigrants, homosexuals, joves o minories religioses. L'exposició ha estat calorosament elogiada per mitjans de comunicació que apareixen directament complicats en la difusió de tota mena de prejudicis, que limiten les seves denúncies als ja sabuts «brots de racisme» i que es dediquen a alimentar les llegendes estigmatitzadores relatives al «problema dels immigrants», les «sectes destructives» o les «tribus urbanes». En molts sentits, l'exposició ha estat presa pel que no era, s'hi han reconegut paraules que no deia i ha esdevingut mirall perfecte d'aquell antiracisme superficial, pseudopolític, moralitzant i merament escènic contra el qual havia volgut aixecar-se.

BIBLIOGRAFIA

- BARTHES, R. *Mythologies*. París: Seuil, 1957.
- CARDÍN, A. «Grècia, terra d'elecció». *Quadern, El País* [Barcelona] (16 de juny de 1988).
- HERRERO, J. Ressenya de T. SAN ROMÁN, *Antropologies* [Barcelona] (1996), núm. 6, pàg. 85-86.
- INIESTA, M. *Els gabinets del món. Antropologia, museus i museologies*. Lleida: Pagés, 1994.
- INIESTA, M. «Història del pensament antropològic en relació a la cultura material». *Revista d'Etnologia de Catalunya* (juliol de 1995), núm. 7, pàg. 8-19.

PRATS, LI. «La marginalidad de la antropología española y su incidencia en la historia disciplinar y la práctica profesional». A: AGUILAR CRIADO, E. [coord.] *De la construcción de la historia a la práctica de la antropología en España. I Simposio VII de Antropología Social*. Zaragoza: Instituto Aragonés de Antropología/FAAEE, 1996, pàg. 167-176.

SAN ROMÁN, T. *Los muros de la separación. Ensayos sobre alterofobia y filantropía*. Madrid: Tecnos/UAB, 1996.

STANGE, M. *Symbols of Ideal Life. Social Documentary Photography in America, 1890-1950*. Nova York: Cambridge University Press, 1992.

GRiCA (Grup de Recerca i Conservació Audiovisual) del Departament d'Antropologia Social i Història d'Àfrica i d'Amèrica de la Universitat de Barcelona

Blai Guarné

La primavera de 1996 es va constituir al Departament d'Antropologia Social i Història d'Amèrica i Àfrica de la Universitat de Barcelona, el Grup de Recerca i Conservació Audiovisual, GRiCA. El GRiCA sorgeix de la iniciativa de la doctora Maria Jesús Buxó i Rey, catedràtica d'Antropologia Social al Departament, que es féu ressò del creixent interès dels alumnes de la llicenciatura per aprofundir en les possibilitats metodològiques de l'aplicació de la tecnologia audiovisual a la recerca etnogràfica.

Malgrat que la relació entre la disciplina antropològica i les possibilitats del registre audiovisual s'inicia des de la seva mateixa aparició tecnològica en la societat industrial del segle XIX, l'aplicació de la fotografia i seguidament, del registre sonor i filmic en la recerca de camp, ha estat sotmesa a una atzarosa i irregular història, que l'ha portada des d'un ús merament il·lustratiu, fins a la consideració com a eina en la recerca, o a la seva substantivització en objecte de l'anàlisi etnogràfica.

En aquest procés hem passat de dirigir els objectius de les nostres càmeres del sorprenent o tradicional, i en última instància de l'exòtic, temàtiques encara perseguides en certes produccions pseudocientífiques, a la tendència per enregistrar les nostres pròpies societats, interessant-nos més per aquells comportaments que es caracteritzen per la seva significació, que no pas per la seva espectacularitat. Les fascinants innovacions tecnològiques a les quals estem assistint en les últimes dècades, el refinament i la sofisticació dels instruments de registre, les possibilitats de processament i sistematització informàtica de documents audiovisuals, o la virtualitat de les

comunicacions que permet mantenir un diàleg entre antropòlegs distants a milers de quilòmetres des de l'escenari de la seva pròpia recerca de camp, ens fa preveure una autèntica revolució en l'àmbit de la recerca etnogràfica.

En l'actualitat, però, les possibilitats que ofereixen les innovacions tecnològiques en el registre audiovisual continuen encara, per motius tant de caire intel·lectual com del mateix disseny acadèmic, sense reflex en la docència de la disciplina, i gairebé sense aplicació en les investigacions que s'engeguen als departaments d'antropologia de les nostres universitats. Les crítiques en l'etern debat entorn de la suposada manca d'objectivitat d'aquests registres, o les relatives a les dificultats afegides que comporta el seu cost econòmic, i l'adquisició de certa competència tècnica en el seu ús, no han de fer-nos obviar els encerts científics d'una relació, entre registre audiovisual i recerca etnogràfica, que es remunta a les darreries del segle passat, amb la labor de pioners com Félix-Louis Regnault, precursor de la utilització sistemàtica del cinema en antropologia, en el seu estudi transcultural del moviment. I en la qual destaquen autèntics tresors com les imatges fotogràfiques que des de la dècada de 1870 captaren entre els andamanesos investigadors com E. H. Man, G. E. Dobson, o M. V. Portman; o l'inspirat ús d'una càmera Lumière i de multitud de cilindres de cera que Alfred Cort Haddon portà a terme en la seva expedició a l'Estret de Torres el 1898. I els resultats de la qual animaren a principis de segle B. Spencer i F. J. Gillen, o Rudolf Pöch, a la utilització d'aquests nous registres en les seves expedicions entre els aborígens d'Àustràlia central, o a

Nova Guinea i el sud-oest d'Àfrica.

Si bé és cert que resulten accessibles la majoria de les produccions del pare del cinema etnogràfic Robert Flaherty, com és el cas del clàssic *Nanook of the North* (1922) emès fins i tot per televisió, se sol desconèixer, per citar algun exemple, la producció filmica de Franz Boas a la Colúmbia Britànica, o s'al·ludeix per segones fonts, sense haver-ne tingut un accés directe, a les realitzacions filmogràfiques fruit de la recerca visual sense precedents que Margaret Mead i Gregory Bateson desenvoluparen a Bali i Nova Guinea entre el 1936 i el 1938, i que ens llegà més de 6.000 metres de pel·lícula i unes 25.000 fotografies, en el seu estudi del trànsit com a comportament culturalment establert, i de la quinèsia, la gestualitat i el creixement infantil. El desinterès amb què es conegué a Europa l'experiència del *Bio-documental* de Sol Worth i John Adair a la dècada dels seixanta, en la seva recerca visual per a revelar aspectes cognitius i valors en la percepció del món i de si mateixos entre els navajos, o el desconèixement a casa nostra de l'actual debat entorn de

les perspectives en la recerca audiovisual, les propostes d'etnografia filmica, o els models de cinema etnogràfic, són alguns exemples més del que Margaret Mead caracteritzava en el seu clàssic article "Visual Anthropology in a Discipline of Words" (1975), com a despreocupació dels departaments d'antropologia que continuen enviant els seus investigadors amb "no més d'un llapis i un bloc de notes, i en ocasions amb alguns pocs tests o qüestionaris —també anomenats "instruments"— com a aval científic" (M. Mead, 1975: pàg. 4).

Davant d'aquesta situació el GRiCA neix amb la voluntat de constituir-se en un fòrum de reflexió i debat entorn de textos d'antropologia visual i produccions audiovisuals etnogràficament rellevants. En aquest sentit el Grup munta diferents equips de treball, i organitza trimestralment conferències i taules rodones en diverses institucions entorn a aspectes relatius a aquest camp d'estudi, a fi i efecte de consolidar un marc acadèmic, fins ara inexistent, per al desenvolupament de recerques etnogràfiques en les quals l'aplicació dels registres audiovisuals hi sigui metodològicament considerada.

El treball de camp antropològic, caracteritzat per un fort accent en els aspectes audiovisuals, que M. Mead i G. Bateson van fer a Bali entre 1935 i 1939, ha esdevingut un referent fonamental per a la constitució de l'antropologia visual.

Recerca i conservació constitueixen els objectius principals del GRiCA, i ambdós es conjuguen en el Projecte FADA (Fons Antropològic de Documents Audiovisuals), que es proposa la creació d'una base de dades en la qual la sistematització informàtica dels documents permeti una ràpida i operativa consulta, tant virtual com relacional, d'imatges fotogràfiques, films etnogràfics, registres sonors, fons bibliogràfics, o temàtiques documentals dels arxius audiovisuals d'arreu del país. Amb el propòsit final d'oferir una rigorosa assessoria en la docència, i en la mateixa aplicació de la disciplina antropològica en d'altres àmbits d'acció, més enllà dels límits de l'Acadèmia.

Formació és el tercer dels objectius que es planteja el GRiCA es concreta a més en el projecte de recerca visual que entorn de la ciutat de Barcelona es proposa als alumnes de pràctiques de l'assignatura d'antropologia simbolicocognitiva de la llicenciatura. El Projecte visions de Barcelona ofereix als alumnes la possibilitat de recerca, des d'una aproximació audiovisual, entre les diferents visions d'una ciutat entesa com a escenari d'elaboració de la semblança i la diferència a tots els nivells, en la qual els seus actors es posicionen des dels àmbits més micros, fins als espais més generals, dels centres, a les perifèries. L'objectiu últim del Projecte és fonamentalment formatiu, i es proposa que l'alumne reconsideri críticament la seva pròpia visió com a realització d'una nova realitat: l'abstracció de la ciutat i dels seus actors construïda en les imatges de la seva pròpia recerca, que alhora tingui l'oportunitat de conèixer i aplicar un marc teòric, bibliogràfic, i un aprenentatge tecnològic, de difícil accés.

El GRiCA a més, neix amb la voluntat de col·laborar i coordinar-se amb d'altres grups de recerca afins de l'actual panorama acadèmic europeu. Amb aquest propòsit, és membre de la European Visual Anthropology Network (EVAN), juntament amb d'altres grups de Manches-

ter, Kent, Göttingen, Florència o Madrid. I partint de la interdisciplinarietat dels seus membres, que provenen d'història de l'art, història, sociologia, i obviament, d'antropologia, aposta per la celebració interinstitucional d'exposicions, conferències i taules rodones, que organitza tant al Departament d'Antropologia, com al Museu d'Etnologia de Barcelona, o al Departament de Sociologia Avançada de la nostra Universitat, on el passat mes d'octubre inaugurarem l'actual curs acadèmic 1996-1997.

BIBLIOGRAFIA

DE BRIGARD, E. "The History of Ethnographic Film". A: Paul Hockings (ed.). *Principles of Visual Anthropology*. The Hague: Mouton & Co., 1975. [N'hi ha una traducció a l'espanyol a: E. Ardévol & L. Pérez Tolón (ed.). *Imagen y Cultura. Perspectivas del Cine Etnográfico*. Granada: Diputación Provincial de Granada, 1995. (Biblioteca de Etnología; 3)].

EDWARDS, E. "Science Visualized: E.H. Man in the Andaman Islands". A: E. Edwards (ed.). *Anthropology & Photography 1860-1920*. New Haven & London: Yale University Press, 1992.

JACKNIS, I. "Margaret Mead and Gregory Bateson in Bali: Their Use of Photography and Film". *Cultural Anthropology*, Vol. 3, núm. 2: 160-177, maig 1988.

MEAD, M. "Visual Anthropology in a Discipline of Words". A: Paul Hockings (ed.). *Principles of Visual Anthropology*. The Hague: Mouton & Co., 1975.

WORTH, S. & ADAIR, J. *Through Navajo Eyes. An Exploration in Film Communication and Anthropology*. Bloomington: Indiana University Press, 1972.

1. «...while departments of anthropology continue to send fieldworkers out with no equipment beyond a pencil and a notebook, and perhaps a few tests or questionnaires - also called "instruments" - as a sop to scientism». (M. Mead, 1975: 4).